

ע' בפלפולא חריפתא על הרא"ש (שם) שכתב שקטע זה כנראה אינו מדברי הרא"ש. וראה בספר ראבי"ה א"סב.

'איבעית אימא גודא לחוד וגודע לחוד' – לפי לשון ראשונה הוא שם של אותו חכם. יש מי שכתב מכאן שאם החליף בשמות שבגט א' בע' או להפך – אין חשש (ע' שו"ת זכר יהודה נא).

(ע"ב) 'הלכה מכלל דפליגי' – בתמיה, והלא אינם חולקים בדבר כדקתני בברייתא 'וקדור כמין ארובה' והרי הברייתא מפרשת דברי תנא קמא (תורת חיים).

*

... ולולא מסתפינא היה נראה לי על פי מה שכתבו תוס' שלהי מגילה (לב.) על 'השונה בלא זימרא', וכמו כן אמרינן (ביצה כד.) **'גמרא גמור זמורתא תהא'**, שהיו להן זמירות מיוחדות לכל משנה ומשנה. ולפע"ד היה זה כדי לחזק המשנה בכח הזכרון, מדהיו שונות המשניות על פה אפילו בימי רבי (כרש"י בבא מציעא לג.). ועל ידי הניגון נזכר היטב לישנא דמתניתין, כאשר שהיה הזמר מסודר לפי המלות והבבות שבמשנה. ולכן כמה פעמים בחר התנא גם כן במלה זאת ולפעמים באחר, הכל כפי הנאות לקול השיר המיוחד להמשנה. ומהאי טעמא לפעמים נשנה בבא שנראית יתירה במשנה זו ואין צריך לומר זו, אבל היה כדי לשקול בבות המשנה כפי הבבות שבפרקי השיר... (מתוך תפארת ישראל ערכין ד).

דף לג

'עובד כוכבים ההולך ליריד, בין בהליכה בין בחזרה – מותר' – הגם שמדובר ביריד של עכו"ם, לא חשו כאן לאיסור ד'לפני אידיהן', כי מדובר על גוי תגר שהולך לסחורה ואינו עובד לה (ריטב"א. וכ"מ ברש"י), או שלא בזמן אידם (ע' רי"ד ורשב"א).

'והכא בעידנא דקא שדי ליה, נעשה כזורק מים לטיט' – מבואר שהיין שנותנים בזפת בעודו חם, כדי ליטול טעם מרידותו (כרד"ה ונתן) – אינו אוסר, מפני שאינו נפלט (כמוש"כ רש"י בד"ה כזורק). וכן הובא להלכה (ע' ט"ז יו"ד קלה סק"ב).
ואולם להלן (עד:) אמרו שגת של אבן שזפתה עובד כוכבים – מנגבה והיא טהורה, ומבואר שם שצריך ניגוב במים ואפר. וכתב שם רש"י: אורחא למירמי ביה חמרא פורתא, לעבורי קוטרא דזיפתא. ונראה (וכ"מ מדברי הש"ך יו"ד קלח, א) שפעמיים נותנים שם יין, אחד בשעת עשיית הזפת ליטול מרידותו, ונתינה זו אינה אוסרת, ועוד נתינה שניה לאחר מריחת הזפת, כדי להעביר הקוטרא (= עשן) שלו, ועל זה צריך ניגוב (מרע"ר).

– צריך באור, אם היין שבזפת אינו אוסר, מדוע צריך 'ישראל עומד על גביו'? – פרש הראב"ד (והובא בראשונים. וכן פרש בתו"ח), שלא התירו אלא במזפת ביינו של ישראל וישראל שומר שלא יגע בו הנכרי, ואם משום כחו של הנכרי שאוסר (כדלהלן עב:) – כיון שהיין בא על הזפת ונאבד בו, לא גזרו חכמים. וכדרך שאמרו בירושלמי שאם שפך על מקום מאוס – אין דרך ניסוך בכך ומותר. אבל שפך על קרקע נקי, אע"פ שהולך לאיבוד – אוסר, שכן דרך המנסכים לזרקו על הקרקע.

עוד הביא הריטב"א לפרש שהישראל עומד על גביו לשמור שלא יתן בו יין לאחר זפיתה. ודחה זאת 'דלישנא דעומד על גביו לא משמע אלא לשמור בשעת מעשה'. ואולי י"ל לפי האמור לעיל שדרכם היה ליתן יין נוסף לאחר מריחת הזפת, להעביר הקוטרא, וצריך ניגוב במים ואפר – על כך אמרו שאם ישראל משגיח שלא יתן אלא בעשיית הזפת – אינו חושש וא"צ ניגוב. ואפשר שזו כוונת הר"ן כאן.

'הלכה למעשה, ממלאן מים שלשה ימים ומערן' – הש"ך (יו"ד קלה סקל"ג) רצה לחדש שכלי יין שידוע בודאי ששהה בהם יין יותר מ'מעת לעת' – אין די להכשירם במילוי ועירוי ג' ימים [וגם לא בהגעלות גרועות, שכתבו הראשונים שמספיקות בכלי יין] אלא צריך הגעלה גמורה ברותחין כבכל מקום, שהרי בכל מקום הדין 'כבוש הרי הוא כמבושל'. הלכך לא אמרו שמועיל מילוי ועירוי אלא בשאין ידוע בודאות שהיה בתוכם יין מעת לעת. אלא שכתב שאין כן משמעות כל שאר הפוסקים. ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג לב) הורה למעשה להכשיר כלי יין במילוי ועירוי. וכתב שהש"ך עצמו אין ברור אם דעתו כן לדינא, וגם אם כן, הלא זו דעת יחיד כנגד שאר הפוסקים [וכבר פסק הגוב"י שהעיקר לדינא שמותר. וכן הביא בשבט הלוי ח"ה קפו].

כתבו הפוסקים (קלה, יב): אותם ג' ימים, אין צריך שהיו רצופים בדוקא, ואף לכתחילה יכול למלאות שלש פעמים בשלש יממות מפורדות (רשב"א, טור), ובלבד שבכל פעם ישהו המים 24 שעות, אבל פחות מכן – אינו כלום. [והריטב"א כתב שלא ישהה את הכלי מעורה בין מים למים יותר מכ"ד שעות].

(ע"ב) 'דבר שאין מכניסו לקיום הוא, משכשכן במים והן מותרין' – כתב המרדכי (והובא ברמ"א יו"ד קלה, טו. ואילו הראב"ה כתב להשיב על זה): כלי שמכניסים בו יין לעמוד בו שלשה ימים, הרי הוא בגדר כלים שמכניסים לקיום. וטעון מילוי ועירוי ואין די בשכשוך [ולכן המילוי ועירוי שיעורו גם כן שלשה ימים].

והמאירי הביא כאן כמה שיטות נוספות בהגדרת מכניסו לקיום, ומסיק: 'ולדעתנו, כל שדרך להצניע בו יין לזמן ושלא לשתותו אלא אחר אי זה זמן שיהיה – הרי זה מכניסו לקיום, וכל שאין אדם מכניסו אלא לצורך שלחנו ולהריק ממנו לכוס, כגון אשישות וקיתונות וכדים קטנים – אין זה קיום'. כלי שאין רגילים אנשים להכניסו לקיום, והכנים בהם יין לקיום – צריך מילוי ועירוי, שאין הולכים בדבר אלא אחר דעתו שלו. אבל אם לא כיוון להכניס לקיום, אע"פ שעמד שם זמן מרובה אינו כלום, שלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים (כן כתב המאירי, וכן צידד בבית יוסף).

דף לד

'מתענין לשעות' – ונפקא מינה [מלבד תפילת תענית שהוא פועל יוצא, כמשמעות הלשון 'מתענין לשעות ואם השלים מתפלל תפלת תענית' הרי שזה ענין נוסף], שנחשבת זו כ'תענית' שאין יכול לחזור בו מקבלתו, כדין נדרי הקדש (ריטב"א).

שיטת ר"ת (ע' תד"ה מתענין) שמועילה קבלת תענית בלב, כנדרי הקדש שחלים בלב, כדילפינן מוכל נדיב לב עלות. ויש חולקים וסוברים שצריך אמירה בדוקא (ע' בתוס' רבנו אלחנן; חו"מ ריב, ה; שו"ת מהרי"ק קסא. וע"ע באריכות ב'שעורים לזכר א"מ' ח"א עמ' עז ואילך).